

منتظر تغییر باشیم؟

عاطفه جعفری - مریم فضالئی گروه فرهنگ

هفته گذشته جزوه ۹ صفحه‌ای از کلان برنامه‌های سیدعباس صالحی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شد که فاقد توضیحات بیشتری درباره عملیاتی کردن برنامه‌ها در زیرمجموعه‌های فراوان

برنامه‌ای برای کل وزارت ارشاد

سنت‌ها و آیین‌ها و ارزش‌های اسلامی و ملی اولین بخش این برنامه‌هاست؛ یکی از وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شناساندن مبانی، مظاهر، اهداف انقلاب اسلامی به جهانیان با بهره‌گیری از وسایل و امکانات هنری، سمعی و بصری، کتب و نشریات است و این برنامه هم با توجه به همین هدف لحاظ شده است.
اهم اقداماتی که برای تحقق این برنامه در نظر گرفته شده عبارتند از حمایت از توسعه، تولید و ترویج آثار و محصولات

کتاب و چند اقدام مهم

بخش دوم اهم اقدامات وزارت ارشاد دولت چهاردهم، به حوزه کتاب و نشر اختصاص دارد، حوزه‌ای که سیدعباس صالحی حدود ۴ سال به عنوان معاون فرهنگی از نزدیک با مسائل و چالش‌های این بخش مواجه بوده است و به‌طور واضح باید برنامه‌ای منسجم داشته باشد. تیم طراحی کلان برنامه‌های وزارت فرهنگ و ارشاد، برای این بخش اقدامات اجرایی را این‌گونه طراحی کرده است؛ احیاء و تقویت برنامه‌های انگیزشی برای ترویج کتاب و کتابخوانی؛ تقویت و گسترش کتابخانه‌های عمومی و افزایش دسترس‌پذیری به منابع کتابخانه‌ای؛ حمایت از گسترش ترجمه و نشر کتاب ایرانی در بازارهای هدف با اولویت کشورهای همسایه و ایران فرهنگی؛ تقویت ارزش‌ها و نمادهای ایرانی اسلامی در محصولات چاپی و حمایت از حضور ظرفیت صنعت چاپ و نشر کشور در بازارهای بین‌المللی به‌ویژه کشورهای همسایه.

تبلیغات تجاری سامان دهی می‌شود؟

رسانه و تبلیغات برنامه دیگری است که سیدعباس صالحی در برنامه‌های خود به آن اشاره کرده است. این برنامه در راستای قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد نوشته شده. این قانون اشاره به اعتلای آگاهی‌های عمومی در زمینه‌های مختلف و شکوفایی استعدادها و روحیه تحقیق، تنبّع و ابتکار در جامعه دارد و طبق این قانون چند اقدام برای آن دیده شده است؛ حمایت از ارتقای شاخص‌های مرجعیت نظام رسانه‌ای داخلی، حمایت از تشکیل اتاق

فضای مجازی رها شده؟

فضای مجازی یکی دیگر از برنامه‌های اصلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت چهاردهم است اما وقتی به اهم اقدامات این حوزه نگاه می‌شود، مخاطب را به این نتیجه می‌رساند که نگارنده فضای مجازی را فقط در کلیات دیده است. سال ۱۲۰۰ که دولت سیزدهم

تئاتر و موسیقی در سایه

یکی از ۷ برنامه سیدعباس صالحی، اشاره به هنرهای نمایشی، تجسمی و موسیقی دارد. این برنامه ناظر به دو قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نوشته شده است. ماده یک به‌طور کلی به اهداف کلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اشاره دارد. این اهداف شامل تقویت ارزش‌های اخلاقی، حفظ استقلال فرهنگی، ارتقای آگاهی عمومی، ترویج فرهنگ اسلامی و معرفی انقلاب اسلامی به جهان است. در ماده دو به وظایف اجرایی وزارت می‌پردازد و نشان می‌دهد که وزارت موظف است زیرساخت‌های فرهنگی را توسعه دهد، به موسسات فرهنگی مجوز دهد، بر فعالیت‌های فرهنگی

انیمیشن و سینما چطور اداره خواهند شد؟

سینما که خود یکی از هنرهای هفت‌گانه است، اهمیت زیادی دارد. در اواخر دولت سیزدهم حرف از تصویب و ابلاغ سند سینما زده شد. این سند حاشیه‌های بسیاری در خانه سینما به‌دیده شدنش در این سند اعتراض بسیار کرد. باید دید که در این دولت چطور به سند سینما نگاه خواهد شد. چند سالی است که انیمیشن در ایران مسیر پر فراز و نشیبی را طی کرده و حال‌در جایی ایستاده است که بخش مهمی از جریان اکران سینمایی را شامل می‌شود. طبق آخرین پیمایش انجام شده در سال گذشته، ۳۴ میلیون نفر در کشور مخاطب بازی‌های رایانه‌ای هستند که از این میان ۵ میلیون نفر به‌صورت حرفه‌ای بازی می‌کنند. بنابراین بازی‌های رایانه‌ای پس از موسیقی، بالاترین میزان مصرف فرهنگی را به‌خود اختصاص داده‌اند. اینها دلایلی است که احتمالاً باعث شده تا سیدعباس صالحی در پنجمین اقدام به موضوع سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای اشاره کند.

این اقدامات براساس ماده ۲ و ۲۰ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تنظیم شده. این قانون به‌طور کلی وظایف و مسئولیت‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را در حوزه‌های مختلف فرهنگی، هنری و رسانه‌ای مشخص می‌کند. این وزارتخانه به‌عنوان متولی فرهنگ و هنر در ایران، وظیفه

تقویت دیپلماسی فرهنگی؟

هدف سیاست‌هایی که تیم سیدعباس صالحی در ششمین قسمت از اقداماتی که به آن اشاره کرده، ایجاد یک دیپلماسی فرهنگی قوی برای ایران است. نداشتن تصویری از ایران در بین‌الملل، یکی از چالش‌برانگیزترین ابعا در حوزه دیپلماسی فرهنگ است. اینکه جهان از ایران تصویر مثبت داشته باشد و نفوذ فرهنگی ایران در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی افزایش یابد، در صورتی است که متعامل شاخصی با دنیا در موضوعات فرهنگی داشته باشیم و با رخ دادن این تعامل‌ها، حوزه‌هایی مانند گردشگری و اقتصاد رشد زیادی می‌کند. این بخش اقدامی که در برنامه آمده مبتنی بر دو ماده قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد است. در این دو قانون به‌طور عمده روی روابط فرهنگی ایران با سایر کشورها، به‌ویژه کشورهای اسلامی اشاره شده است. ماده یک به‌طور کلی به اهداف وزارت در حوزه روابط بین الملل اشاره می‌کند.

این وزارتخانه بود. روز گذشته نسخه‌ای کامل‌تر و ۱۷ صفحه‌ای از این برنامه‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت چهاردهم که سیدعباس صالحی آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه داده است، منتشر شد. این برنامه شامل جزئیاتی از سرفصل‌های اقدامات اجرایی و عملیاتی در زیرمجموعه‌های متعدد این وزارتخانه است. در این

فرهنگی، هنری و رسانه‌های مجازی در جهت حفظ و تقویت ارزش‌های اسلامی و ایرانی، تقویت آفرینش‌های فرهنگی و هنری کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد و جهت دهی آنها به حوزه فعالیت‌های اجتماعی و

محله‌محور، حمایت از برنامه‌های ناظر به تولید و ترویج مفاهیم قرآن و اهل‌بیت(ع) توسط موسسات قرآنی (در حوزه‌های سینما، انیمیشن، بازی‌های رایانه‌ای و...)، از مجموع اقداماتی که ذیل این حوزه تعریف شده، این‌گونه آمده است؛

با توجه به کلان برنامه‌هایی که در این برنامه اشاره شده، برای مردمی‌سازی و عدالت فرهنگی دو اقدام اجرایی گنجانده شده است؛ ترویج کتابخوانی و گسترش کتابخانه‌ها. برای کاربست فناوری‌های نوین به‌منظور بهبود تنظیم‌گری و مقررات‌گذاری، هیچ اقدامی در حوزه کتاب و چاپ و نشر تعریف نشده است. مبتنی بر کلان برنامه سوم یعنی رونق اقتصاد فرهنگ و توسعه صادرات فرهنگی، ۴ اقدام اجرایی در نظر گرفته شده است؛ ترویج کتابخوانی، گسترش کتابخانه‌ها، صادرات کتاب و چاپ برای خارج. کلان برنامه چهارم، پاسداشت و تقویت اصالت و هویت ایرانی –اسلامی سه اقدام اجرایی تعریف شده، صادرات کتاب، نمادهای ایرانی اسلامی و چاپ برای خارج است.

حوزه نشر و کتاب از حوزه‌های مهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌شمار می‌رود، حوزه‌ای که زیرساخت فرهنگ در آن شکل می‌گیرد و می‌تواند نقطه قوت پرنزگ برای هر وزارتخانه باشد و شاکله‌های اصلی این حوزه را شکل

کار خود را شروع کرد، با یک مشکل در فضای مجازی و شبکه نمایش خانگی مواجه بود و آن هم سپردن همه موضوعات در فضای مجازی به ساترا و صداوسیما بود و ناخودآگاه با ادامه آن روند وزارت ارشاد تبدیل به موزه‌ای می‌شد که در برخی حوزه‌ها، مخصوصاً در فضای مجازی کارایی ندارد. اقداماتی در دولت سیزدهم انجام گرفت

نظارت کند، جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها را سازماندهی کند و از مراکز فرهنگی و هنری حمایت کند. در راستای این دو ماده، سه اقدام برای حوزه نمایشی، تجسمی و موسیقی نوشته شده است. اولین اقدام این حوزه مربوط به حمایت از آفرینش‌های هنری مردمی و اجرهای موسیقی است. این برنامه ناظر به سه کلان‌برنامه مردم‌سازن، رونق اقتصاد فرهنگ و پاسداشت هویت ایرانی – اسلامی است. تئاتر به‌عنوان یکی از آفرینش‌های هنری، تنها در اینجا به آن اشاره شده است. بعید است برای تنظیم این سند در بخش تئاتر و هنرهای نمایشی با اهالی این حوزه مشورتی شده باشد. یکی از اقدامات ناتمام دولت سیزدهم، تنظیم سند برای حوزه تئاتر بود. آمدن دولت جدید می‌تواند تنظیم

دارد تا هویت فرهنگی کشور را حفظ کند، ارزش‌های اسلامی را ترویج دهد و زمینه‌های رشد و شکوفایی هنر و فرهنگ را فراهم آورد. این وزارتخانه موظف است تا ارزش‌های اسلامی را ترویج کند، از نفوذ فرهنگ‌های بیگانه جلوگیری کند، سطح آگاهی عمومی را ارتقا دهد و زیرساخت‌های فرهنگی کشور را توسعه دهد.

همچنین، این وزارتخانه مسئولیت حمایت از هنرمندان و موسسات فرهنگی، برگزاری رویدادهای فرهنگی و نظارت بر فعالیت‌های فرهنگی را برعهده دارد. برای این موضوع، پنج محور اقدامات اجرایی ذکر شده که منجر به افزایش تولید آثار سینمایی و پویانمایی باکیفیت، ایجاد اشتغال در صنعت سینما و پویانمایی، گسترش نفوذ فرهنگ ایرانی در سطح بین‌المللی، توسعه صنعت گردشگری و تقویت اقتصاد کشور می‌شود. این کلان برنامه رونق اقتصاد فرهنگ و توسعه صادرات فرهنگی در تمام اقدامات حوزه سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای حضور دارد و طبق این کلان‌برنامه اقدامات مربوط به حوزه نوشته شده است. کلان برنامه دومی که در چهار بخش از برنامه و اقدامات وجود دارد، پاسداشت و تقویت اصالت و هویت ایرانی –اسلامی است. در تشریح مدل مفهومی که ابتدای برنامه آمده، این نکته ذکر شده است که سه کلان برنامه پیش‌گفته، در واقع مقدمه‌ای هستند برای تحقق کلان‌برنامه چهارم. کلان برنامه اول که اشاره به مردمی‌سازی و عدالت فرهنگی دارد، تنها در یکی

جزوه ۱۷ صفحه‌ای، کلان برنامه‌ها و اصلی‌ترین سرفصل‌های اجرایی و عملیاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برای ۷ بخش به شرح ذیل لیست شده است:
۱- سنت‌ها و آیین‌ها و ارزش‌های اسلامی و ملی،
۲- کتاب و چاپ و نشر،
۳- هنرهای نمایشی، تجسمی و موسیقی،
۴- رسانه و تبلیغات،
۵- سینما، پویانمایی و بازی‌های رایانه‌ای،
۶-

«حمایت از حفظ و تقویت خرده فرهنگ‌های اقوام و مذاهب در نقاط

مختلف کشور، حمایت از توسعه، تولید و ترویج آثار و محصولات فرهنگی و هنری بومی اقوام ایرانی، در محورهایی همچون لباس اقوام ایرانی، موسیقی، نمایش‌های سنتی، مشاهیر و مفاخر، زبان و فرهنگ عامه، حمایت از شخصیت‌پردازی و تولید کالاهای فرهنگی برای ترویج و نهادینه‌سازی مفاخر دینی، ملی و انقلابی (بازار پردازی فرهنگی به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند مد و لباس) و استفاده از ظرفیت‌های وقف و امور خیریه برای تقویت

دهد. معاونت فرهنگی و نهاد کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان دو رکن اصلی حوزه کتاب محسوب می‌شوند.

در این حوزه در حال حاضر چند کلان مساله باید مورد توجه قرار گیرد، اولین موضوع، بحث خودکفایی کاغذ است که با توجه به اقدامات دولت سیزدهم در این زمینه، نباید رها شود و فعال‌سازی کارخانه‌های تولید کاغذ باید ادامه پیدا کند. به‌تولید برگشتن این کارخانه‌ها و استفاده از ظرفیتی که مغفول مانده بود، می‌تواند نقطه قوتی برای دولت فعلی باشد که بتواند همه کارخانه‌های کاغذ را با ظرفیت بسیار به‌چرخه تولید برگرداند و تولید کاغذ داخلی را افزایش دهد تا کنترل کردن قیمت کاغذ وارداتی برای دولت راحت‌تر باشد.

تولیدات در حوزه کودک و نوجوان موضوع دوم است که وزارت ارشاد دولت چهاردهم باید آن را مورد توجه قرار دهد. با توجه به اینکه این حوزه همیشه در پرفروش‌های کتاب چه در نمایشگاه و چه در طول سال قرار دارد، اما

مانند حوزه کتاب و نشر هیچ اقدامی دیده نشده است. کلان برنامه سوم سه

اقدام اجرایی دارد که شامل حمایت از تشکیل اتاق خبر و روایتگری در قلمرو ایران فرهنگی است. شبکه‌سازی فعالیت‌مدانی و محتوایی و ساماندهی تبلیغات تجاری در این کلان‌برنامه هم دیده شده. کلان برنامه چهارم، ۴ اقدام در این حوزه دارد. پاسداشت و تقویت اصالت و هویت ایرانی –اسلامی که کلان‌برنامه چهارم است، در گزارش قبلی به آن اشاره کردیم که درگیر کلیات است و راهبرد عملیاتی ندارد. تنها نکته‌ای که در این برنامه می‌توان یک اقدام

که براساس آن مجوز موضوعاتی در فضای مجازی مثل پادکست،

کتاب صوتی، موسیقی آنلاین، پیام‌رسان‌ها و... که به ساترا سپرده شده بود به وزارت ارشاد برگردد اما نکته اصلی در برنامه‌های وزارت ارشاد در دولت چهاردهم در این حوزه اقدامات کلی است. توسعه نظام محتوا و خدمات محتوایی در فضای مجازی و ترویج و ارتقای

این سند را به پایان برساند و چشم‌انداز و سیاستگذاری‌های کلی هنرهای

نمایشی را مشخص کند. در اقدام دوم حمایت از تقویت اقتصاد هنر به‌ویژه برای عرضه در بازارهای بین‌المللی ذکر شده است. این برنامه ناظر به دو کلان‌برنامه‌ای نوشته شده که به موضوعات عدالت فرهنگی و توسعه صادرات فرهنگی اشاره دارد. اقتصاد هنر در اینجا صرفاً در بازارهای بین‌المللی تعریف شده. در صورتی که حراج تهران با تمام حواشی که دارد جزء یکی از چالشی‌ترین جریان‌های اقتصادی فرهنگ است. در سومین اقدام، ایجاد و تقویت سامانه صیانت از مالکیت تولیدگران محتواهای صوتی آورده شده. این اقدام هم مبتنی به دو کلان‌برنامه

از اقدامات دیده می‌شود. تقویت زیرساخت‌های سینمایی به‌ویژه در استان‌ها

و شهرهای کم‌برخوردار، اقدامی است که مبتنی بر کلان‌برنامه مردمی‌سازی و رونق اقتصاد فرهنگ نوشته شده است. در موضوعاتی مانند پویانمایی و سینما که تکنولوژی هر روز رشد بیشتری به نسبت روز قبل می‌کند، تنها در یک اقدام اشاره به کلان‌برنامه به‌کارگیری فناوری‌های نوین شده است. در اقدامی که با نام تقویت حمایت از توسعه سینماگران و فعالیت‌های VODها ذکر شده، کاربست فناوری‌های نوین در کنار رونق اقتصاد فرهنگ و تقویت اصالت فرهنگ ایرانی –اسلامی دیده می‌شود. نکته حائز اهمیت این است که زمان پایان دولت دوازدهم، همه امور تنظیم‌گری در حوزه فضای مجازی و شبکه نمایش خانگی به ساترا و صداوسیما واگذار شد.

این موضوع باعث چالش در این حوزه شد و بخشی از این تنظیم‌گری بعد از ۳ سال دوباره به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بازگشته است. باید دید دولت چهاردهم و حضور دوباره سیدعباس صالحی به‌عنوان وزیر احتمالی ارشاد در این حوزه چه اقداماتی را رقم می‌زند و آیا دوباره به همان مشکلات ۳ سال پیش بازمی‌گردیم یا تیم جدید ارشاد با برنامه‌های رو به جلو، این حوزه را مدیریت می‌کند.

در اقداماتی مانند حمایت فراگیر از تولید و نشر محتوای چندزبانه و فعال‌سازی سامانه حضور فعالان فرهنگی دیده می‌شود. مردمی‌سازی هم تا حدی در سه برنامه‌ای که مبتنی به برگزاری جشنواره، مسابقه و المپیادهای منطقه‌ای است وجود دارد.

سیاست‌های کلی برنامه هفتم که سال گذشته به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، یکی از آن کلان‌برنامه‌هایی است که باید مورد توجه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی باشد اما در این برنامه فقط در دیپلماسی فرهنگی اشاره‌ای به برنامه هفتم شده و در بند ۲۱ و ۲۲ در موضوعاتی مانند کشنگری فعال در دیپلماسی و تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی اشاره کرده است.

دیپلماسی فرهنگی و روابط فرهنگی بین‌المللی و ۷- فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی. برای هر کدام از این هفت بخش، ریزبرنامه‌هایی تعریف شده است که هر کدام مطابق با بخشی از کلان برنامه‌هاست. در ادامه این گزارش به اهم اقداماتی که برای هر کدام از این بخش‌های برنامه آمده است، اشاره می‌کنیم.

اقتصاد فرهنگ.

این بخش از اقدامات سیدعباس صالحی ترکیبی از برنامه‌هایی است که احتمالاً جزء وظایف معاونت‌های وزارت ارشاد و نهاد‌های زیرمجموعه آن است. مواردی که در این بخش گنجانده شده، به قدری کلی و تکراری است که هر دولتی با هر مثنی سیاسی و فرهنگی، این اهم اقدامات را برای سیاستگذاری‌هایش در نظر می‌گرفت و شاید به این دلیل است که این اقدامات مبتنی بر مستندات بالادستی طراحی شدند.

مسائل زیادی هم به آن وارد است، از جمله افت کیفیت کتاب‌های این

حوزه با وجود استقبالی که کودکان و نوجوانان از این کتاب‌ها دارند، باید برنامه‌ای برای بهبود این حوزه و کیفیت آثار منتشره داشت. افزایش قیمت کتاب موضوع بعدی است که سیدعباس صالحی و معاون فرهنگی‌اش باید برای آن برنامه‌ریزی کنند تا این کالای فرهنگی از سید خانواده‌ها حذف نشود. در دولت سیزدهم اقداماتی برای دسترسی مردم به کتابخانه و منابع آنها انجام گرفت که با همین اقدامات و افتتاح کتابخانه در مناطق کم‌برخوردار و کتابخانه‌های بسیار کمی این وضعیت بهبود پیدا کرد. اما باید اقدامات جدی در این راستا انجام بگیرد. همان‌طور که قبلاً هم اشاره کردیم، بخشی از گرانی کتاب به قیمت کاغذ برمی‌گردد و بخشی هم به مدیریت در این حوزه که قیمت به‌گونه‌ای نباشد که کتاب از سبد فرهنگی خانواده‌ها حذف شود.

رو به جلو دانست، موضوع ساماندهی تبلیغات تجاری است. در چند روز

گذشته با توجه به تبلیغات تلویزیون برای یک نوشیدنی انرژی‌زا، اشاره کردیم که این بخش احتیاج به نظارت دوباره دارد و باید قوانینی که در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برای تبلیغات تجاری نوشته می‌شود، بازنگری شود. البته به جز همین اقدام کلی، به چیز دیگری در این برنامه اشاره نشده و باید دید که معاونت رسانه و تبلیغات با چه ریزاقدام‌هایی این هدف را تحقق می‌بخشد تا وضعیت نابسامان تبلیغات تجاری را بهبود ببخشد.

سواد فضای مجازی ازجمله این اقدامات است و هیچ اشاره‌ای به

موضوع تنظیم‌گری در حوزه فضای مجازی نشده است. در این حوزه کلان برنامه سوم که رونق اقتصاد فرهنگ و هنر است، اصلاً دیده نشده درحالی‌که با توجه به رشد فضای مجازی در حوزه اقتصادی باید برنامه درستی برای آن داشت.

رونق اقتصاد فرهنگ و مراقبت از هویت ایرانی –اسلامی تنظیم شده است.

کلان برنامه‌ای که در هیچ‌کدام از محورها استفاده نشده، کاربست فناوری‌های نوین برای بهبود تنظیم‌گری و مقررات‌گذاری است. موضوعی که می‌تواند به سیدعباس صالحی و معاونت مربوط به این حوزه کمک کند، سند موسیقی است که بعد از ۴۵ سال بالاخره تصویب شده است. این سند می‌تواند هنر موسیقی ایران و هنرمند موسیق را از تعرض متحجران و همین‌طور چندگانگی برخورد با موسیقی محفوظ نگه دارد. یکی از خوبی‌های این سند، موظف کردن صداوسیما به حمایت از گروه‌های موسیقی است و به دنبال این ماجرا، آنها موظفند که از گروه‌های موسیقی حمایت کنند.

